

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Ticari Serbestleşme ve Finansal Gelişmişlik Yoksulluğu Azaltıyor mu? Yeni Sanayileşen Ülkelerden Kanıtlar

Are Trade Liberation and Financial Development Reducing Poverty? Evidence from New Industrialized Countries

Hüseyin ÇELİK^{a*}

^aDr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-2455-9381

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 30 Eylül 2021

Kabul tarihi: 8 Mart 2022

Anahtar Kelimeler:

Yoksulluk,
Finansal gelişmişlik,
Ticari serbestleşme,
Dumitrescu-Hurling

ARTICLE INFO

Article History:

Received September 30, 2021

Accepted March 08, 2022

Keywords:

Poverty,
Financial development,
Trade liberation,
Dumitrescu-Hurling

ÖZ

Bu çalışmanın amacı ticari serbestleşme ve finansal gelişmişliğin yoksulluk düzeyi üzerindeki etkisini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda 1985-2020 yıllarını kapsayan veriler ile Yeni Sanayileşen Ülkeler için ampirik analizler yapılmıştır. Çalışmada yöntem olarak CADF birim kök testi, ECM eşbütünlük testi, CCE katsayı tahmincisi ve Dumitrescu-Hurlin (2012) panel nedensellik testleri kullanılmıştır. Modelde, hane halkı nihai tüketim harcamalarının ve banklar tarafından özel kesime verilen kredilerin, ihracat ve ithalatın GSYH'ye içindeki oranları ile ekonomik büyüme göstergeleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ithalatın yoksulluğu azalttığı ancak finansal gelişmişlik, ihracat ve ekonomik büyümenin yoksulluğu negatif etkilediği sonucuna varılmıştır. Panel nedensellik sonuçlarına göre ise ihracat ve ithalat ile yoksulluk arasında çift yönlü nedensellik elde edilmiştir. Yoksulluktan ekonomik büyüme ve finansal gelişmişliğe tek yönlü nedensellik elde edilmiştir.

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the effect of trade liberalization and financial development on the level of poverty. For this purpose, empirical applications have been made for the New Industrializing Countries with the data covering the years 1985-2020. In the study, CADF unit root test, ECM cointegration test, CCE coefficient estimator and Dumitrescu-Hurlin (2012) panel causality tests were used. In the model, the ratios of household final consumption expenditures, loans given to the private sector by banks, exports and imports to GDP, and economic growth indicators are used. According to the results obtained, it was concluded that imports reduce poverty, but financial development, exports and economic growth affect poverty negatively. According to the panel causality results, bidirectional causality was obtained between exports and imports with poverty. Unidirectional causality was obtained from poverty to economic growth and financial development.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: huseyinck17@gmail.com

EXTENDED ABSTRACT

The reducing poverty that social problem in all times, is an important aim of the political for all countries. There are so many reason of poverty. For a effective struggle political, that the cause of poverty must be accurately identified. The other hands we can count so many political issue that can reduce poverty. So we look for literature, we can see so many studies that deal with reducing poverty by different economic variable such as economic growth, income distribution, social political, aids ect. This study aim to investigate effect of trade liberation and financial development on poverty reducing. This study contribute to literature by two point: (i) this is the first study carried out on New Industrialization Countries. (ii) we used econometric technique that take int cross-section dependency and heterogeneity is robust.

For this purpose we have been realized empiric analysis for New Industrialization Countries that Brazil, China, India, Indonesia, Malaysia, Philippines, South Africa, Thailand and Turkey. In this analysis we used house hold finally consumption expenditure take into poverty indicator as follow Aremo (2014), Uddin vd. (2014), Sehrawat ve Giri (2018), Alam and Alam (2021). Financial development denoted by credit used private sector by banking (%GDP). As respectively trade liberation we have used two indicators. First indicator is export of good and service (%GDP), second indicators is import of good and service (%GDP). The model is that we used in empirical analysis, follow Nguyen (2021). The data set period from 1985 to 2020. As method we use second generation panel data tests that CADF unit root test, ECM cointegration test, CCE coefficience estimator, Dumitrescu & Hurling panel causality test. In the empirical analysis, firstly, the cross-section dependence and heterogeneity-homogeneity properties of the series were determined. Since the series contains cross-section dependence, the stationarity levels of the series were examined with the second generation CADF unit root test. From the unit root test results, it has been determined that the series are stationary at the first difference, that is, they are cointegrated at the I(1) order. Then, the existence of a long-run relationship in the model was analysed with the ECM cointegration test based on the error correction model. It is concluded that there is a cointegration relationship in the model. In the next step, the long-term coefficient estimation results are performed with the CCE estimator. In the coefficient estimations, all independent variables are statistically significant, the coefficients of economic growth, financial development and exports are negative, while the coefficient of imports is positive. At the last stage of empirical applications, the causality relationship was examined. A bidirectional causality relationship was obtained between exports and imports, which represent trade liberalization, and poverty. It has been observed that there is unidirectional causality between economic growth and financial development and poverty.

A negative relationship was obtained between financial development, economic growth and exports. According to Alam and Alam (2021), the negative relationship between economic growth and poverty indicates that the resulting economic growth shifts towards high-income groups of the society. In addition, it can be stated that this negative relationship may be due to the fact that the economic growth or income increase increases the saving tendency of the people. As a matter of fact, Kraay (2006) states that economic growth's ability to reduce poverty depends on three factors. First, the realization of a higher-than-average income growth; second, poverty is hypersensitive to growth in average income; third, relative growth is a model that reduces poverty (Kray, 2006: p. 197). Fosu (2017) also stated that the low or no reduction in the poverty rate by economic growth is due to the inequality in income distribution. Again, Alam and Alam (2021) stated that the reason why financial development cannot reduce poverty is that the economic growth that occurs is unfair or lacks growth. In addition, Sehwarat and Giri (2018) explained that financial development does not reduce poverty, that there are barriers to accessing financial instruments for income-enhancing activities in the financial system, and that these barriers are only accessible to rich people. From this point of view, the negative effect of exports on poverty can be explained as the income obtained from exports is distributed among high-income groups. It is observed that only imports reduce poverty among the variables that make up the model. The reduction of poverty by imports can be expressed as an increase in the amount of goods and services accessible to individuals in the low-income group, especially the whole society, and to reduce poverty by increasing the accessibility of these goods and services.

Based on the results obtained from our study, it can be concluded that income increase alone may not be sufficient in reducing/reducing poverty. Increasing the goods and services accessible to individuals, primarily quantitatively, but also qualitatively, will reduce poverty. The fact that imports have a positive effect on reducing poverty also shows this. From this point of view, the access of the people to goods and services should be ensured by ensuring that the products that are accessible to the public through imports are produced domestically. Since the domestic production of the products obtained from the said imports will increase employment in the economy in a broad sense, it will also be ensured that the economic growth that occurs at the beginning is an inclusive growth. This will further reduce poverty. Therefore, it should be underlined that the reduction of poverty, especially in underdeveloped and developing countries, depends on production, making the people more prosperous.

Giriş

Yoksulluğun azaltılması, ülkelerin temel sosyoekonomik kalkınma ölçütü olarak belirlenmiş sosyal bir olgu olduğu ifade edilebilir. Yoksulluk sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin değil aynı zamanda gelişmiş ülkeler için de geçerli olan bir olgudur (Nguyen vd., 2020: 229). Dolayısıyla yoksulluk, her ülkede çözülmesi gereken veya mücadele edilmesi gereken bir sorun olduğu ifade edilebilir.

Yoksullukla mücadele edilirken uygulanacak hususi politikalar son derece önemli olmakla birlikte ülkelerin sosyal, mikro ve makroekonomik politikalarından yoksulluğu azaltıcı pozitif bir dışsallık salabilen özellikte olması gerekir. Özellikle bir ülkede ekonomik büyümenin kapsayıcı bir büyüme olabilmesi, yoksulluğun azaltılması açısından son derece önemlidir. Hatta ekonomik büyümenin kapsayıcı olması yoksulluğun azaltılmasında en önemli husus olduğu şeklinde ifade edilmesi yanlış olmayacaktır. Çünkü ekonomik büyümenin kapsayıcı büyüme olması, gerçekleşen milli gelir neticesinde ortaya çıkan fırsat ve faydaların toplumun tüm kesimlerine adaletli ve dengeli olarak dağılması demektir. Nitekim Dünya Bankası da kapsayıcı büyümeyi, “sosyal durumu iyileştiren” olarak ifade etmektedir (Avcı ve Tonus, 2020: s. 278). Literatürde ekonomik büyümenin diğer bir ifade ile milli gelir artışının yoksulluk düzeyi üzerindeki etkisini ele alan birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmaların bir kısmı ekonomik büyümenin yoksulluğu azalttığı yönünde (Afzal, 2012; Sehwat ve Giri, 2018; Evcim vd. 2019b) iken diğer bir kısım çalışmalar ise ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltmadığı sonucuna ulaşmıştır (Fosu, 2011; Mulok vd., 2012; Nguyen vd., 2020).

Ekonomik büyüme ve kalkınmanın hem nedeni hem de sonucu olarak ifade edilebilecek ekonomik göstergelerden biri de finansal gelişmişlik düzeyidir. Çünkü finansal gelişmişlik düzeyi ekonomik büyümeye ve kalkınmaya katkı sağlarken aynı zamanda da ekonomik büyümenin artmasıyla da gelişen bir sektördür. Nitekim literatüre bakıldığında ekonomik büyüme ve finansal gelişmişlik ilişkisinin sıkça incelendiği de görülebilmektedir. Finansal gelişmişlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin ehemmiyetinden dolayı finansal gelişmişlik düzeyi, yoksulluğun azaltılması bakımından da önemli bir iktisadi gösterge olduğu söylenebilir. Finansal gelişmişlikle beraber ülkelerin finansal sistemlerinin gelişmesi, bireylerin finansal araçlara erişim ve finansal araçları kullanma olanağı artacağından hareketle yoksulluk düzeyini azaltması beklenmektedir. Son zamanlarda finansal gelişmişliğin ekonomik büyümeye etkisinden dolayı yoksulluğun azaltılması perspektifinde yapılan çalışmalarda da finansal gelişmişliğin sıkça ele alındığı görülmektedir. Goff ve Shin (2014) finansal sistemin gelişmişliğinin (derinliğinin) artması yoksulluğu azaltacağını belirtmektedir. Ancak Alam ve Alam (2021) ise gelir dağılımının adaletsiz olması durumunda finansal gelişmenin yoksulluğu azaltmayacağını vurgulamıştır. Buna paralel olarak Sehwat ve Giri (2018) ise finansal gelişmişliğin yoksulluğu azaltmamasını, finansal sistemde kişilerin gelir arttırıcı faaliyetleri için finansal araçlara erişim engellerinin olması ve bu engelleri sadece zengin kişilerin aşabilmesi durumunda yoksulluğu azaltmayacağını ifade etmektedir.

Finansal sistemin gelişmesi, ekonomik büyümeye bağlı olarak uluslararası ticaretin de bu süreçten etkilendiği söylenebilir. Santos-Paulino (2017) da ticaretin kalkınma ve büyümenin önemli bir parçası olduğunu ifade etmektedir. Uluslararası ticaret yaşam maliyetleri, istihdam, gelir gibi faktörler üzerinden refah düzeyini etkileyen önemli bir iktisadi faaliyettir. Ancak literatür, küreselleşme ve artan gelir eşitsizliğini ilişkilendirmekte ve yoksulların artan dış ticareten elde edilen kazanımlardan her zaman faydalanamadığını ifade etmektedir. Ticaret ve yoksulluk ilişkisinin kurumsal yapı, iç politika gibi ülkelerin karakteristik özelliklerine bağlı olduğu vurgulanmaktadır (Santos-Paulino, 2017: s. 693-694). Ticari serbestleşme neticesinde ihracat yolu ile ülkeye gelir girişi sağlanacağı, ithalat yoluyla da ülkede hiç üretilmeyen veya

kısıtlı üretime sahip mal ve hizmetlerin girişi ile halkın erişebildiği ürün çeşitliliğinin artmasından dolayı yoksulluğun da bu süreçten etkilenmesi beklenmektedir.

Ticaret ve yoksulluk ilişkisini ele alan çalışmalara bakıldığında genellikle ticari serbestleşme veya dışa açıklık göstergeleri üzerinden ele alındığı görülmektedir. Ticari serbestleşme veya dışa açıklık göstergeleri çoğunlukla ihracat ve ithalat değerlerinin toplamı GSYH ile elde edilerek kullanılmaktadır (Bayar ve Sezgin, 2017; Agusalm, 2017). Bu çalışmada literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olarak ticari serbestleşme, ihracat ve ithalatın ayrı ayrı GSYH'ye oranı şeklinde ele alınmıştır. Böylelikle ithalat ve ihracatın yoksulluk üzerindeki etkileri ayrıştırılarak ortaya konulacaktır. Çünkü ihracat sonucunda ülkeye gelir giriş sağlanırken, ithalat sonucunda ise mal ve hizmet girişi meydana gelmektedir. İhracat sonucunda elde edilen gelir kazanımlarından toplumun geniş kesimleri istifade edemeyebilir. Ancak ithalat sonucunda ülkede üretimi olmayan veya sınırlı olan çeşitli mal ve hizmetlerin ülkede erişilebilir duruma gelmesi ile ithalat kazanımlarından daha geniş kesimlerin istifadesi sağlanmış olacaktır. Bu çalışmanın farklılığı ve literatüre katkısı iki madde halinde ifade edilebilir: (i) Bu çalışma ticari serbestleşme ve finansal gelişmişlik bağlamında Yeni Sanayileşen Ülkeler için yapılan ilk çalışmadır. (ii) Çalışmada daha güvenilir sonuçlar veren yatay kesit bağımlılığı ve heterojenliği dikkate alan ikinci kuşak panel veri teknikleri kullanılmıştır.

Bu çalışmada ortaya konulan amaçları gerçekleştirmek amacıyla giriş bölümünden sonra ikinci bölümde literatür taramasına, üçüncü bölümde yöntem, dördüncü bölümde ampirik bulgular ve son bölümde ise sonuç ve tartışma yer verilmiştir.

Literatür

Yoksulluk her ülke için önemli bir sorundur. Bu nedenle de yoksulluk iktisatçılar için önemli bir araştırma alanıdır. Literatürde de yoksulluğun azaltılması gerek zaman serileri gerekse de panel veri analizi yardımıyla yapılmış çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada ise finansal gelişmişliğin ve ticari serbestleşmenin yoksulluğu azaltmadaki etkinlikleri panel veri teknikleri yardımıyla ele alınmıştır. Çalışmamızın konusuyla ilgili daha önceki çalışmalardan bir kısmı aşağıda verilmiştir. Bu çalışmalardan Rama (2003) çalışmasında gelişmekte olan ülkelerde ticaretin yoksulluk üzerindeki etkisini araştırmıştır. Yoksulluk göstergesi olarak ülkelerdeki ücret düzeyleri alınmıştır. Elde edilen sonuçlardan söz konusu ülkelerde ticaretin yoksulluğu negatif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Dung (2004) çalışmasında Vietnam ekonomisinde ticari serbestleşme, gelir, yoksulluk ve gelir eşitsizliği ilişkisini 1997-2000 yılları için incelemiştir. Çalışmada yöntem olarak iki aşamalı ek küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Ticari serbestleşmenin ekonomik büyümeyi arttırdığı ve yoksulluğu azalttığı ancak gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Fosu (2011), 80 ülke için 1980-2007 yılları için gelir eşitsizliği ve ekonomik büyümenin yoksulluk üzerindeki etkisini ele almıştır. GMM yöntemi ile ele alınan çalışmada gelir artış veya azalışlarına bağlı olarak yoksulluk düzeyinin de değişkenlik gösterdiği belirtilmiştir. Genel olarak ekonomik büyümenin yoksulluğu azalttığı görülürken bazı ülkelerde ise yoksulluğun azalmasında gelirden ziyade gelir dağılımının daha belirleyici olduğu vurgulanmıştır.

Khan ve Bashir (2011) çalışmasında Hindistan ekonomisinde ticari serbestleşme, gelir eşitsizliği ve yoksulluk ilişkisini incelemiştir. 1970-2009 dönemini kapsayan çalışmada dış ticaretin yoksulluk üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı belirtilmiştir. Benzer şekilde Khan ve Bashir (2012) ise ticari serbestleşme, gelir eşitsizliği ve yoksulluk ilişkisi Pakistan için ele almıştır. Ticari serbestleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisi için anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Ancak yoksulluğun ticareti pozitif etkilediği görülmüştür. Ayrıca ticaret

kazanımlarının eşit dağılmadığından ticaretin gelir eşitsizliğini arttırdığı vurgulanmıştır. Yusuf vd. (2013) Nijerya'da ticari serbestleşme, gelir ve yoksulluk ilişkisini araştırmıştır. ARDL tekniğinden yararlanılan ve 1980-2011 dönemini kapsayan çalışma ticari serbestleşmenin yoksulluğu azaltmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Pradhan ve Mahesh (2014) çalışmasında 25 gelişmekte olan ülkeler için ticari serbestleşme ve yoksulluk ilişkisini incelemiştir. Toplam ticaret, ithalat ve ihracatın ile yoksulluk arasında negatif ilişki elde edilmiştir. Ancak altyapı yatırımları ve sağlık yatırımlarının yoksulluk üzerinde azaltıcı etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Goff ve Shin (2014) çalışmasında Afrika ülkelerinde 1981-2010 yılları için ticari serbestleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisini araştırmıştır. Finansal derinliğin yüksek (finansal sistemin gelişmiş) ve eğitim sisteminin gelişmiş olduğu ve kurumsal yapının güçlü olduğu ülkelerde ticari serbestleşmenin yoksulluğu azalttığı belirtilmiştir.

Shahid vd. (2017) ticari serbestleşme ve yönetimin yoksulluk üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma ARDL yöntemi ile incelenmiştir. Pakistan için 1986-2012 yılları için yapılmıştır. Yönetim ve ticari serbestleşme göstergelerine ilave olarak ekonomik büyüme, enflasyon, döviz kuru göstergeleri de modele dahil edilmiştir. Ticari serbestleşme ve yönetimin yoksulluğu azalttığı ancak enflasyon ve döviz kurunun yoksulluğu olumsuz etkilediği görülmüştür.

Santos-Paulino (2017) ticari serbestleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisini geliştirmekte olan ülkeler için araştırmıştır. Çalışma panel veri teknikleri ile 1980-2014 yıllar için gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgularda imalat sanayisindeki ticari serbestleşme yoksulluğu azaltmakta, gelir düzeyi düşük olan ülkelerde ise tarımsal ticari serbestleşmenin yoksulluğu azaltmakta daha etkin olduğu gözlemlenmiştir. Nyarkoh (2017) da Gana için gerçekleştirdiği ve 1960-2003 dönemini kapsayan çalışmada ticari serbestleşmenin yoksulluk üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.

Sehrawat ve Giri (2018), Hindistan ekonomisinde finansal gelişme, ekonomik büyüme ve gelir dağılımının yoksulluk üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma 1970-2015 dönemini kapsamakta ve ampirik uygulamalar ARDL yardımı ile gerçekleştirilmiştir. Finansal gelişme ve ekonomik büyümenin yoksulluğu azalttığı ancak enflasyon ve gelir dağılımının yoksulluğu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Inoue ve Hamori (2012) de Hindistan için finansal gelişmişliğin yoksulluk düzeyini azalttığı sonucuna varmıştır.

Evcim vd. (2019a) Türkiye'de bölgesel istatistiki sınıflandırması düzey-1'deki 11 bölge için yoksulluk, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisini araştırmıştır. Çalışma Emirmahmutoğlu & Köse (2011) nedensellik testi ile incelenmiştir. Türkiye genelinde yoksulluktan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi elde edilmiştir. Onakoya vd. (2019) havuzlanmış EKK ile 21 Afrika ülkesinde ticari serbestleşmenin yoksulluk düzeyi üzerindeki etkisini incelemiştir. 2005-2014 yıllarını kapsayan çalışmada ticari serbestleşmenin yoksulluğu azalttığı sonucuna varılmıştır.

Nguyen vd. (2020) çalışmasında Vietnam ekonomisinde 2006-2014 yılları için ekonomik büyüme ve kentleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisini araştırmıştır. Ayrıca model ihracat, ithalat ve işsizlik değişkenleri de dahil edilmiştir. Lojistik regresyon modeli ile incelenen çalışmada ithalat, kentleşme ve işsizlik ile yoksulluk arasında negatif ilişki bulunmuştur. İhracat ve ekonomik büyüme ile yoksulluk arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki elde edilememiştir.

Yameogo ve Omojolaibi (2021) 40 Sahra-altı Afrika ülkesinde ticari serbestleşme, ekonomik büyüme ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Modele ayrıca doğrudan

yabancı yatırımlar ve kurumsal kalite değişkenleri de eklenmiştir. 1990-2017 dönemini kapsayan çalışmada SYS-GMM ve ARDL sınır yaklaşım testinden faydalanılmıştır. Ticari serbestleşme ve kurumsal kalitenin yoksulluğu uzun dönemde azalttığı görülmektedir. fakat yoksulluktan ticaret ve büyümeye bir tepki bulunmamaktadır. Dumitrescu-Hurlin nedensellik sonuçlarından değişkenler arasında güçlü bir nedensellik ilişkisi elde edilmiştir.

Veri Seti ve Model

Bu çalışmada ticari serbestleşmenin ve finansal gelişmişliğin yoksulluk üzerindeki etkisinin araştırılması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda Yeni Sanayileşen Ülkeler¹ için analiz yapılmıştır. Yeni sanayileşen ülkeler (YSÜ) terimi, siyaset bilimciler ve ekonomistler tarafından dünyadaki birçok ülkeyi tanımlamada kullanılan bir sosyoekonomik sınıflandırmadır. Yeni sanayileşen ülkeler, ülkeleri henüz gelişmiş ekonomiler olarak addedilmeyen fakat makroekonomik bağlamda hızlı sosyal ve ekonomik kalkınma ile diğer gelişmekte olan ekonomilerden farklılaşan ülkelerdir (www.wikipedia.org, 15.07.2021). Çalışma 1985-2020 yıllarını kapsayan veriler panel veri teknikleriyle incelenmiştir. Yoksulluk göstergesi olarak hane halkı nihai tüketim harcamaları alınmıştır. Çünkü tüketim düzeyi arttıkça insanların ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlere erişiminin de artacağından diğer bir ifade ile tüketim arttıkça yoksulluk azalacaktır. Nitekim literatürdeki çeşitli çalışmalarda Aremo (2014), Uddin vd. (2014), Sehrawat ve Giri (2018), Alam ve Alam (2021) tarafından tüketim harcamalarının yoksulluk göstergesi olarak ele alındığı görülmektedir. Finansal gelişmişlik için bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin GSYH içindeki oranı alınmıştır (Shahbaz vd., 2018; Destek ve Sarkodie, 2019; Khan vd., 2020). Ticari serbestleşme, modelde iki değişken ile temsil edilmiştir. Bunlardan biri mal ve hizmet ihracatının GSYH içindeki oranı, diğeri ise mal ve hizmet ithalatının GSYH'ye oranı olarak alınmıştır. Ekonomik büyümeyi temsilen ise büyüme oranları alınmıştır.

Tablo 1: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Değişkenler	Kısaltmalar	Veri Kaynağı
Yoksulluk: Hane halkı nihai tüketim harcamaları (%GDP)	POV	
Ekonomik büyüme: Büyüme oranları (%)	GDP	
Finansal gelişmişlik: Bankaları tarafından özel sektöre verilen krediler (%GDP)	FIN	World Bank
Ticari serbestleşme: Mal ve hizmet ihracatı (%GDP)	EXP	
Ticari serbestleşme: Mal ve hizmet ithalatı (%GDP)	IMP	

Ekonometrik uygulamalar aşağıda Denklem 1'de gösterilen model üzerinden gerçekleştirilmiştir. Model Nguyen vd. (2020) temeline dayandırılarak tahmin edilmiştir:

$$POV_{it} = \beta_0 + \beta_1 FIN_{it} + \beta_2 EXP_{it} + \beta_3 IMP_{it} + \beta_4 GDP_{it} + \mu_{it} \quad (1)$$

Burada, i , yatay kesitleri; t , zaman boyutunu; β , katsayıları; μ , hata terimini temsil etmektedir.

¹ Brezilya, Çin, Hindistan Endonezya, Malezya, Meksika, Filipinler, Güney Afrika, Tayland, Türkiye

Yöntem

Yatay Kesit Bağımlılık ve Heterojenlik Testleri

Bu çalışmada modelin tahmin edilmesinde panel veri analizinden faydalanılmıştır. Öncelikle serilerde yatay kesit bağımlılığına sahip olup olunmadığı araştırılacaktır. Yatay kesit bağımlılığına sahip serilerde ikinci kuşak testlerle analizlere devam edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle yatay kesit bağımlılığı araştırılmadan devam edilmesi yanlış testlerin kullanılmasına neden olabilir. Bu çalışmada da Yatay kesit bağımlılık testi olarak hem $T > N$ hem de $T < N$ durumlarında etkin sonuçlar veren Pesaran (2004) CD_{LM} testi kullanılmıştır. LM ve CD_{LM} testleri aşağıda Denklem 2’de formüle edilmiştir.:

$$CD_{LM} = \sqrt{\frac{1}{N(N-1)}} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T\hat{\rho}_{ij}^2 - 1) \quad (2)$$

Kullanılan CD testine ait temel ve alternatif hipotezler ortak olarak şu şekilde ifade edilebilir:

H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur.

H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır

Serilerin homojenlik veya heterojenlik özelliklerinin tespiti için Swamy (1970) tarafından ortaya konulan S testi, daha sonra Pesaran & Yamagata (2008)’nin geliştirdiği Delta Testi kullanılmıştır. Serilerin heterojen olup olmadıklarını ortaya koymak için büyük ve küçük örneklerde kullanılan test istatistikleri aşağıda Denklem 3 ve Denklem 4’te verilmiştir.

$$\tilde{\Delta} = \sqrt{N} \frac{N^{-1}\tilde{S} - k}{\sqrt{2k}} \quad (3)$$

$$\tilde{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \frac{N^{-1}\tilde{S} - k}{\sqrt{Var(t, k)}} \quad (4)$$

Delta testi için kurulan temel ve alternatif hipotezler aşağıdaki şekilde olup;

H_0 : Katsayılar homojendir.

H_1 : Katsayılar heterojendir.

Birim Kök Testi

CADF ikinci kuşak bir birim kök testi olup yatay kesit bağımlılığının mevcut olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Pesaran (2007) tarafından ortaya konulan CADF birim kök testi, ADF testinin gecikmeli yatay kesit ortalamaları ile genişletilmiştir (Pesaran,2007). Bu test Monte Carlo kalıntılara dayalı olarak, hem $N > T$ hem de $N < T$ durumunda etkin sonuçlar verebilmektedir (Güloğlu ve İvrendi, 2010). CADF birim birim sonuçlar vererek birimlere ait serilerin durağanlığı hakkında bilgi verirken, CIPS test istatistiği ile de panele ait genel sonucu vermektedir.

$$u_{it} = \gamma_i f_i + \varepsilon_{i,t} \quad (5)$$

$$\Delta y_{it} = \alpha_i + \beta_i y_{i,t-1} + \delta_i t + \sum_{j=1}^{p_j} \theta_{ij} \Delta y_{i,t-j} + d_i t + h_i \bar{y}_{t-1} + \sum_{j=0}^{p_j} \eta_{ij} \Delta \bar{y}_{i,t-j} + \varepsilon_{i,t} \quad (6)$$

y_i , ortalamalarının sıfırdan farklı olduğu ve N sonsuza giderken y_{it} yatay kesit ortalamaları ve geçmiş değerleri ile ortak faktöre yaklaşabildiğini göstermektedir. u_{it} , potansiyel otokorelasyonu açıklamak, Δy_t gecikmeli değerleri ve \bar{y}_{t-1} ile ortak faktörü eşdeğer şekilde yaklaştırabilir. Dolayısıyla CADF, OLS denklemi ile aşağıdaki şekle indirgenebilir (Güloğlu ve İvrendi, 2010).

CIPS istatistiği ise aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır.:

$$CIPS = \frac{\sum_1^N CADF_i}{N} \quad (7)$$

$H0: b_i = 0$ seriler durağandır.

$H1: b_i < 0$ seriler durağan değildir ($i = 1, 2, \dots, N$)

ECM Eşbütünleşme Testi

Çalışmamızda serilerin I(1) mertebesinde eşbütünleşik olduğu birim kök testi sonucunda tespit edilmiştir. Sonraki aşamada ise eşbütünleşik olan serilerden kurulan modelde uzun dönem ilişkisinin varlığı eşbütünleşme testi yardımıyla incelenmiştir. Eşbütünleşme testi için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Westerlund (2007) tarafından geliştirilen ECM eşbütünleşme testi kullanılmıştır.

ECM eşbütünleşme testinde koşullu bir hata düzeltme modelinde, hata teriminin sıfıra eşit olmadığını göstererek temel hipotezi test etmektedir. Bu testte istatistikler, grup ortalama istatistikleri ve panel istatistikleri şeklinde hesaplanmaktadır. Grup ortalamaları istatistikleri üç aşamada hesaplanmaktadır. İlk aşamada aşağıda Denklem 8'de gösterildiği şekilde her bir yatay kesit için sıradan en küçük kareler yöntemi ile tahmin gerçekleştirilmektedir (Westerlund, 2007: s. 715).

$$\Delta y_{it} = \delta_i' d_t + \alpha_i y_{it} + \lambda_i' x_{it-1} + \sum_{j=1}^{p_i} \alpha_{ij} \Delta y_{it-j} + \sum_{j=0}^{p_i} \gamma_{ij} \Delta x_{it-j} + e_{it} \quad (8)$$

Grup ortalamaları istatistikleri de aşağıda Denklem 9 ve Denklem 10'da ifade edildiği şekilde hesaplanmaktadır (Westerlund, 2007: 717).

$$G_t = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \frac{\hat{\alpha}_i}{SE(\hat{\alpha}_i)} \quad (9)$$

ve

$$G_\alpha = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \frac{\hat{\alpha}_i}{\hat{\alpha}_i(1)} \quad (10)$$

Burada $SE(\hat{\alpha}_i)$, $\hat{\alpha}_i$ 'nin genel hata terimidir.

Panel istatistikleri ise aşağıda Denklem 11 ve Denklem 12’de gösterildiği şekilde hesaplanmaktadır (Westerlund, 2007: 718).

$$P_{\tau} = \frac{\hat{\alpha}}{SE(\hat{\alpha})} \quad (11)$$

ve

$$P_{\alpha} = T\hat{\alpha} \quad (12)$$

CCE Katsayı Tahmincisi

Çalışmamızda eşbütünleşme testi ile modelde uzun dönem ilişkisi elde edildikten sonra uzun dönem katsayı tahminleri Pesaran (2006) tarafından literatüre kazandırılan CCE (Common Corellated Effects) katsayı tahmincisiinden faydalanılmıştır. Yatay kesit bağımlılığına sahip heterojen yapıdaki panellerde uygun sonuçlar verebilen CCE tahmincisi zaman boyutu (T) sabit, yatay kesit sayısı sonsuza giderken ($N \rightarrow \infty$) veya hem yatay kesit hem de zaman boyutu sonsuza giderken ($N, T \rightarrow \infty$) gibi her iki durum söz konusu olduğunda gözlemlenemeyen ortak etkilerin korelasyonlu olması halinde de tutarlı sonuçlar vermektedir. Ayrıca asimptotik normal dağılım sağlayan sonuçlarda verebilmektedir. Yatay kesitlere özgü uzun dönem katsayı tahminleri gerçekleştirebilmektedir (Pesaran, 2006: s. 969).

CCE katsayı tahmincisi aşağıda Denklem 13’te gösterildiği formülasyon ile hesaplanmaktadır.

$$y_{it} = \alpha'_i d_t + \beta'_i x_{it} + e_{it} \quad (13)$$

$$i = 1, 2, \dots, N \quad t = 1, 2, \dots, T$$

Dumitrescu-Hurlin (2012) Panel Nedensellik Testi

Çalışmamızda panel nedensellik ilişkisi Dumitrescu-Hurlin (2012) nedensellik testi ile gerçekleştirilmiştir. Dumitrescu-Hurlin (2012) nedensellik testinin tercih edilmesinde çeşitli faktörler etkili olmaktadır. Bunlar; heterojen panellerde ve yatay kesit bağımlılığının geçerli olduğu durumlarda kullanılıyor olması önemlidir. Çünkü küreselleşen dünyada ülkeler arasında bağımlılık her geçen gün artması, testin yatay kesit bağımlılığını dikkate alması önemli bir husustur. Ayrıca zaman boyutunun yatay kesit sayısından küçük veya büyük olduğu her iki durumda etkin sonuçlar verebilmesidir (Dumitrescu ve Hurlin, 2012).

Bu testte X ve Y gibi iki değişken için N sayıda yatay kesit ve T dönemi boyunca gözlemlenen durağan süreci ifade etmektedir. Nedenselliğin elde edilmesi aşağıdaki Denklem 14’te verilmiştir (Dumitrescu ve Hurlin, 2012: s. 1451).

$$Y_{i,t} = \alpha_i + \sum_{k=1}^K \gamma_i^k Y_{i,t-k} + \sum_{k=1}^K \beta_i^k X_{i,t-k} + e_{i,t} \quad (14)$$

Denklemde, K uygun gecikme uzunluğunu ifade etmektedir. Testin hipotezi aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

$$H_0: \beta_i = 0, \quad \forall i = 1, \dots, N$$

$$H_1: \beta_i = 0, \quad \forall i = 1, \dots, N$$

$$\beta_i \neq 0 \quad \forall i = N_1 + 1, N_1 + 2, \dots, N$$

Dumitrescu-Hurlin nedensellik testinde temel hipotez homojen, alternatif hipotezi heterojen sonuçlar vermektedir. Başka bir ifade ile temel hipotez “panelde nedensellik ilişkisi yoktur” şeklinde iken alternatif hipotez “yatay kesitlerin en az birinde nedensellik ilişkisi vardır” şeklindedir. Hesaplanan olasılık değeri istatistiksel önem düzey değerinden küçük ise temel hipotez reddedilmektedir (Aydın, 2019: s. 602).

Ampirik Bulgular

Yatay Kesit Bağımlılık Testi

Ampirik analizlere öncelikle yatay kesit bağımlılık testi ile başlanmıştır. Tablo 2’de de yatay kesit bağımlılık test sonuçları gösterilmiştir. Tüm değişkenler için %1 istatistiksel önem düzeyinde temel hipotezin kabul edildiği görülmekte, yani değişkenler yatay kesit bağımlılığına sahiptir. Bağımlılığın olmasını daha net ifade edecek olursak, bir ülkede meydana gelen bir ekonomik şoktan diğer ülkelerin ekonomik göstergelerinin de bu şoktan etkilendiğini ifade etmektedir.

Tablo 2: Yatay Kesit Bağımlılık Test Sonuçları

Test	POV		FIN		GDP		EXP		IMP	
	t-İst	Prob.	t-İst	Prob	t-İst	Prob.	t-İst	Prob.	t-İst	Prob.
CD_{lm}	18.30 ^a	0.00	31.68 ^a	0.00	21.83 ^a	0.00	39.30 ^a	0.00	47.56 ^a	0.00

Not: ^a, ^b ve ^c sırasıyla %1, %5 ve %10’u temsil etmektedir.

Tablo 3’te ise panelin homojenite sonuçlarını gösteren delta testine ait sonuçlara yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre panelin %1 istatistiksel önem düzeyinde heterojen dağılıma sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yani paneli oluşturan ülkeler kendilerine özgü özelliklerini kaybetmeyip panele yansıtılmaktadır.

Tablo 1: Homojenite Test Sonuçları

Homojenlik-Heterojenlik Testleri	t-İst	p-değeri
Δ	14.324	0.000***
Δ_{adj}	15.649	0.000***

Not: a, b ve c sırasıyla %1, %5 ve %10’u temsil etmektedir.

CADF Birim Kök Testi

Yatay kesit bağımlılığı önemli bir belirleyicidir. Bu belirleyicilik özelliği bir de kullanılacak birim kök testinin tespitinde önem arz etmektedir. Çünkü yatay kesit bağımlılığı içeren seri veya serilere yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan birim kök testi uygulandığında yanlış sonuçların elde edilmesine neden olabilecektir. Çalışmamızın modelini oluşturan tüm serilerin yatay kesit bağımlılığına sahip olduğum yukarıda Tablo 2’de gösterilmiştir. Bu doğrultu da Peseran (2007)’nin geliştirdiği CADF birim kök testi ile serilerimizin durağanlık mertebeleri araştırılmıştır. Elde edilen birim kök test sonuçları Tablo 4’te gösterilmiştir. Sonuçlara göre, öncelikle tüm serilerin düzeyde birim kök içerdiği hem sabitli hem de sabitli ve trendli modelde için gözlemlenmiştir. Serilerin birinci fark değerlerine birim kök testi uygulandığında sabitli modelde POV değişkeninin %10 diğer değişkenlerin ise %5 istatistiksel önem düzeyinde durağan hale geldiği ifade edilebilir. Sabitli ve trendli modele ait sonuçlarda ise tüm serilerin %10 önem düzeyinde durağan hale geldiği ancak POV değişkeninin durağanlığa yaklaşmasına rağmen durağan hale gelmediği belirtilebilir.

Dolayısıyla sabitli model sonuçları itibariyle modelimizi oluşturan tüm serilerin I(1) düzeyinde eşbütünleşik olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4: CADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Sabit	Sabit ve Trend
	p-değeri	p-değeri
POV	-2.17	-2.164
GDP	-2.214	-2.382
FIN	-2.001	-2.328
EXP	-1.473	-2.012
IMP	-1.321	-2.195
Δ (POV)	-3.106 ^c	-3.241
Δ (GDP)	-3.776 ^b	-3.726 ^c
Δ (FIN)	-3.494 ^b	-3.643 ^c
Δ (EXP)	-3.605 ^b	-3.587 ^c
Δ (IMP)	-3.757 ^b	-3.750 ^c

Not: a, b ve ,c sırasıyla %1, %5 ve %10'u temsil etmektedir

Eşbütünleşme Testi

Birim kök testi sonucunda sabitli modelde serilerin I(1) mertebesinde eşbütünleşik olduğu tespit edildikten sonra sabitli model için uzun dönem ilişkinin varlığı ECM eşbütünleşme testi ile gerçekleştirilmiştir. Tablo 5'te ECM eşbütünleşme testi sonuçları gösterilmiştir. Asimptotik değerler yatay kesit bağımlılığının olmadığı; Bootstrap değerleri ise yatay kesit bağımlılığının mevcut olduğu sonuçları içermektedir. Serilerimiz yatay kesit bağımlılığına sahip olduğu için bootstrap değerler dikkate alınacaktır. Bootstrap değerlere göre grup ortalamalarını gösteren Group_tau istatistiği için %5 istatistiksel önem düzeyinde “bütün yatay kesitler için eşbütünleşme yoktur” şeklindeki temel hipotez reddedilmekte “bazı yatay kesitler için eşbütünleşme vardır” şeklinde olan alternatif hipotez kabul edilmektedir. Panel ortalamalarını gösteren istatistiklerden Panel_alpha için %1 istatistiksel önem düzeyinde “bütün yatay kesitler için eşbütünleşme yoktur” şeklindeki temel hipotez reddedilmekte, “bütün yatay kesitler için eşbütünleşme vardır” olarak ifade edilen alternatif hipotez kabul edilmektedir. Dolayısıyla hem grup hem de panel istatistiklerinden seriler arasında eşbütünleşme olduğunu göstermektedir.

Tablo 5: ECM Eşbütünleşme Test Sonuçları

	İstatistik	Sabitli Model		Sabitli ve Trendli Model		
		Asimptotik Olasılık Değeri	Bootstrap Olasılık Değeri	İstatistik	Asimptotik Olasılık Değeri	Bootstrap Olasılık Değeri
Group_tau	-5.1326	0.000 ^a	0.068 ^c	-184.257	0.000 ^a	0.118
Group_alpha	-0.293	0.385	0.583	4.317	1.000	0.200
Panel_tau	-8.317	0.000 ^a	0.002 ^a	-1.643	0.050 ^c	0.055 ^c
Panel_alpha	-2.442	0.008 ^a	0.196	2.975	0.999	0.167

Not: a, b ve ,c sırasıyla %1, %5 ve %10'u temsil etmektedir.

CCE Katsayı Tahmincisi

Modeldeki seriler arasında uzun dönem ilişkisi elde edildikten sonra uzun dönem katsayı tahminlerinde yatay kesit bağımlılığı ve heterojenliği dikkate alan CCE tahmincisinden

faaydalanılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6’da gösterilmiştir. Öncelikle panelin geneline ait sonuçlar değerlendirildiğinde finansal gelişmişlik, ekonomik büyüme ve ihracat ile yoksulluk istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki elde edilmiştir. Elde edilen bulgular Alam ve Alam (2021) ile paralellik göstermektedir. İthalat ve yoksulluk arasında ise pozitif ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.

lke düzeyinde sonuçlar incelendiğinde Brezilya’ya ait sonuçlarda sadece finansal gelişmişlik ile yoksulluk arasında anlamlı ve negatif bir ilişki elde edilmiştir. in’de ekonomik büyüme ve ihracat yoksulluk ile olan ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı ve negatif işaretlidir. Hindistan ve Filipinler’de sadece ekonomik büyüme için istatistiksel anlamlılığa sahip negatif yönlü bir sonuç elde edilmiştir. Endonezya için katsayısı negatif olmakla beraber hem ekonomik büyümenin hem de ihracatın %5 istatistiksel önem düzeyinde anlamlılığa sahiptir. Malezya ve Meksika’da ise ekonomik büyüme hariç diğer değişkenlerin farklı istatistiksel önem düzeylerinde yoksulluk üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu ve ithalat pozitif diğer değişkenlerin katsayısı negatiftir. Güney Afrika ve Türkiye’de ihracatın yoksulluk üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve katsayısının negatif olduğu görülmektedir. Tayland’da ise ekonomik büyüme negatif, ithalat ise pozitif katsayıya sahip olduğu ve katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 6: CCE Katsayı Tahmin Sonuçları

lkeler	FIN		GDP		EXP		IMP	
	Katsayı	p-değeri	Katsayı	p-değeri	Katsayı	p-değeri	Katsayı	p-değeri
Brezilya	-0.076 ^a	0.000	0.022	0.859	-0.278	0.145	0.151	0.629
in	-0.022	0.729	-0.213 ^c	0.088	-0.559 ^a	0.000	0.057	0.739
Hindistan	-0.272	0.175	-0.307 ^b	0.028	-0.539	0.227	0.374	0.188
Endonezya	0.058	0.406	-0.526 ^b	0.034	-0.561 ^b	0.029	0.285	0.399
Malezya	-0.046 ^b	0.037	-0.086	0.482	-0.385 ^b	0.000	0.253 ^a	0.002
Meksika	-0.201 ^a	0.006	-0.207 ^a	0.005	-1.171 ^b	0.000	1.169 ^a	0.000
Filipinler	-0.057	0.200	-0.245 ^a	0.003	0.118	0.372	0.081	0.271
Gney Afrika	0.049	0.264	0.161	0.401	-0.259 ^b	0.094	-0.029	0.834
Tayland	0.031	0.486	-0.622 ^a	0.000	-0.131	0.359	0.423 ^a	0.008
Trkiye	-0.231	0.143	-0.213	0.261	-0.573 ^c	0.092	0.022	0.957
PANEL	-0.073 ^c	0.079	-0.215 ^b	0.011	-0.394 ^a	0.000	0.183 ^a	0.004

Not: a, b ve ,c sırasıyla %1, %5 ve %10’u temsil etmektedir.

Dumitrescu-Hurlin (2012) Nedensellik

Panel nedensellik analizleri Dumitrescu-Hurlin nedensellik testi ile gerçekleştirilmiştir. Dumitrescu-Hurlin nedensellik testinde uygun bir gecikme uzunluğu seçilemediğinden ve çalışmamız yıllık frekanslı verilerden oluştuğu için 1-2 ve 3 gecikme uzunluğuna göre nedensellik ilişkisi araştırılmıştır. Tüm gecikme uzunluklarına göre elde edilen sonuçlar Tablo 7’de gösterilmiştir. Finansal gelişmişlik ve yoksulluk arasında 1 gecikme uzunluğunda çift yönlü nedensellik ilişkisi elde edilmiş, 2 ve 3 gecikme uzunluklarında ise yoksulluktan finansal gelişmişliğe doğru tek yönlü nedensellik görülmüştür. Ayrıca ekonomik büyüme ve yoksulluk arasındaki ilişkiye bakıldığında 2 ve 3 gecikme uzunluklarında yoksulluktan ekonomik büyümeye tek yönlü nedensellik ilişkisi elde edilirken 1 gecikme uzunluğunda nedenselliğe rastlanılmamıştır. İhracat ve yoksulluk arasında tüm gecikme uzunluklarında %1 istatistiksel önem düzeyinde çift yönlü nedensellik olduğu görülmüştür. ithalat ve yoksulluk arasında da tüm gecikme uzunluklarında çift yönlü nedensellik elde edilmiştir.

Tablo 7: Dumitrescu-Hurlin (2012) Nedensellik

Lag (k)	POV=>FIN	FIN=>POV	POV=>GDP	GDP=>POV	POV=>EXP	EXP=>POV	POV=>IMP	IMP=>POV
1	2.148 ^b (0.031)	2.410 ^c (0.075)	1.828 (0.129)	0.602 (0.355)	3.655 ^a (0.001)	7.485 ^a (0.001)	3.459 ^a (0.000)	2.711 ^a (0.001)
2	9.568 ^a (0.000)	2.456 (0.675)	5.073 ^a (0.001)	1.583 (0.440)	8.505 ^a (0.000)	4.597 ^a (0.000)	8.169 ^a (0.001)	4.398 ^a (0.002)
3	9.611 ^a (0.001)	2.719 (0.567)	8.437 ^a (0.001)	1.870 (0.137)	8.125 ^a (0.001)	6.104 ^a (0.002)	7.319 ^a (0.001)	5.450 ^b (0.018)

Not: ^a, ^b, ^c ve * sırasıyla %1, %5 ve %10'u temsil etmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada finansal ve ticari serbestleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmada ele alınan veri seti yıllık frekanslar halinde olup 1985-2020 dönemini kapsamaktadır. Uygulamalar Yeni Sanayileşen Ülkeler grubu için gerçekleştirilmiştir. Yöntemsel olarak panel veri tekniklerinden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle serilerin yatay kesit bağımlılığı ve homojenite özellikleri belirlenmiştir. Seriler yatay kesit bağımlılığı içerdiğinden dolayı ikinci nesil olan CADF birim kök testi ile serilerin durağanlık mertebeleri incelenmiştir. Birim kök testi sonuçlarından serilerin birinci farkta durağan yani I(1) mertebesinde eşbütünleşik olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra modelde uzun dönem ilişkinin varlığı hata düzeltme modeline dayanan ECM eşbütünleşme testi ile analiz edilmiştir. Modelde eşbütünleşme ilişkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Daha sonraki aşamada uzun dönem katsayı tahmin sonuçları CCE tahmincisi ile gerçekleştirilmiştir. Katsayı tahminlerinde tüm bağımsız değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ekonomik büyüme, finansal gelişmişlik ve ihracatın katsayısı negatif, ithalatın katsayısı pozitifdir. Ampirik uygulamaların son aşamasında nedensellik ilişkisine bakılmıştır. Ticari serbestleşmeyi temsilen alınan ihracat ve ithalat ile yoksulluk arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi elde edilmiştir. Ekonomik büyüme ve finansal gelişmişlik ile yoksulluk arasında tek yönlü nedensellik olduğu görülmüştür.

Finansal gelişme, ekonomik büyüme ve ihracat arasında negatif yönlü bir ilişki elde edilmiştir. Alam ve Alam (2021)'e göre ekonomik büyüme ile yoksulluk arasında negatif ilişki çıkması, meydana gelen ekonomik büyümenin toplumun yüksek gelirli gruplarına doğru kaydığı şeklinde belirtmiştir. Ayrıca bu ilişkinin negatif çıkması, meydana gelen ekonomik büyüme ya da gelir artışının halkın tasarruf eğilimini arttırmasından kaynaklanabileceği de ifade edilebilir. Nitekim Kraay (2006) ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltabilmesini üç etkene bağlı olduğunu belirtmektedir. Birincisi, ortalama gelirden yüksek bir büyümenin gerçekleşmesi; ikincisi, yoksulluğun ortalama gelirden meydana gelen büyümeye aşırı duyarlı olması; üçüncüsü, göreceli büyümenin yoksulluğu azaltan bir model olmasıdır (Kraay, 2006: s. 197). Fosu (2017) de ekonomik büyümenin yoksulluk oranını düşük oranda azaltması veya hiç azaltmaması gelir dağılımındaki eşitsizlikten kaynaklandığını belirtmiştir. Yine Alam ve Alam (2021) finansal gelişmişliğin yoksulluğu azaltmamasının nedenini meydana gelen ekonomik büyümenin adil olmaması veya büyüme eksikliği barındırdığı olarak ifade etmiştir. Ayrıca Sehwarat ve Giri (2018) ise finansal gelişmişliğin yoksulluğu azaltmamasını, finansal sistemde, kişilerin gelir arttırıcı faaliyetleri için finansal araçlara erişim engellerinin olması ve bu engelleri sadece zengin kişilerin erişmesi olarak açıklamıştır. Buradan hareketle ihracatın yoksulluk üzerinde negatif etkiye sahip olması, ihracattan da elde edilen gelirin yüksek gelir gruplarında dağıldığı şeklinde açıklanabilir. Modeli oluşturan değişkenlerden sadece ithalat yoksulluğu azaltmakta olduğu gözlemlenmektedir. İthalatın yoksulluğu azaltmasını ise tüm toplum olmak üzere özellikle düşük gelir grubundaki bireylerin ulaşabildiği mal ve hizmet miktarının artması ve bu mal ve hizmetlere ulaşılabilirliğini arttırması yoksulluğu azaltması şeklinde ifade edilebilir.

Çalışmamızdan elde edilen sonuçlardan hareketle yoksulluğun azalmasında/azaltılmasında gelir artışının tek başına yeterli olmayabileceği sonucu çıkarılabilmektedir. Bireylerin ulaşabildiği mal ve hizmetlerin öncelikle niceliksel olmak üzere aynı zamanda niteliksel olarak da artması yoksulluğu azaltacaktır. İthalatın yoksulluğu azaltmada olumlu bir etkiye sahip olması da bunu göstermektedir. Bu noktadan yola çıkarak ithalat yoluyla halkın erişmesi sağlanan ürünlerin yurtiçinde üretilmesi sağlanarak halkın mal ve hizmetlere erişimi temin edilmelidir. Söz konusu ithalattan temin edilen ürünlerin yurtiçinde üretilmesi, ekonomide geniş anlamda istihdamı arttıracığından ekonomik büyümenin kapsayıcı bir büyüme olması da sağlanmış olacaktır. Bu sürecin neticesinde yoksulluk da azalacaktır. Dolayısıyla son olarak, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun azaltılması, halkın daha müreffeh olması, üretime bağlı olduğunun altını çizmek gerekmektedir.

Bu çalışmanın sınırlılıkları ticari serbestleşme toplam ihracat ve ithalat verileri olarak ifade edilebilir. Gelecekte yapılacak çalışmalar için veri setine ulaşılabilmesi halinde sektörel düzeyde ihracat ve ithalat verileri kullanılarak yoksulluk ile ilişkisi ele alınabilir. Ayrıca finansal gelişmişliğin yoksulluk üzerindeki etkilerinin daha net ortaya koymak için daha düşük gelirli gruplara yönelik kredi ve finansal desteklemeler kullanılabilir.

Kaynakça

- Afzal, M., Malik, M., Begum, I., Sarwar, K., & Fatima, H. (2012). Relationship among education, poverty and economic growth in Pakistan: An econometric analysis. *Journal of Elementary Education*, 22(1), 23-45.
- Agusalim, L. (2017). The dynamic impact of trade openness on poverty: An empirical study on Indonesia's economy. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 2017(1), 566-574.
- Alam, M., & Alam, M. (2021). Financial development, economic growth and poverty reduction in India. *Etikonomi*, 19(1), 13-22. doi:<https://doi.org/10.15408/etk.v20i1.18417>.
- Aydın, M. (2019). Renewable and non-renewable electricity consumption-economic growth nexus: Evidence from OECD countries. *Renewable Energy*, 136(2019), 599-606.
- Bayar, Y., & Sezgin, H. (2017). Trade openness, inequality and poverty in Latin America Countries. *Ekonomika*, 96(1), 47-58. doi:<https://doi.org/10.15388/Ekon.2017.1.10663>
- Destek, M., & Sakodia, S. A. (2019). Investigation of environmental Kuznets curve for ecological footprint: The role of energy and financial development. *Science of the Total Environment*, 650(2019), 2483-2489. doi:<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.10.017>
- Dumitrescu, E.-I., & Hurlin, C. (2012). Testing for Granger non-causality in heterogeneous panels. *Economic Modelling*, 29(2019), 1450-1460. doi:[doi:10.1016/j.econmod.2012.02.014](https://doi.org/10.1016/j.econmod.2012.02.014)
- Dung, X. (2004). The impact of trade openness on growth, poverty, and inequality in Vietnam: Evidence from cross-province analysis. *53rd AFSE Congress*, (s. 1-18).
- Evcim, N., Güneş, S., & Karaalp Orhan, H. (2019a). Yoksulluk, eşitsizlik ve büyüme ilişkisi: Türkiye düzey-1 örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırma Dergisi*, 17(4), 145-164. doi:<http://dx.doi.org/10.11611/yead.570805>
- Evcim, N., Güneş, S., & Karaalp Orhan, H. (2019b). Yoksulluk ve ekonomik göstergeleri arasındaki ilişki: MENA bölgesi analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(36), 291-310.
- Fosu, A. (2011). Growth, Inequality, and Poverty Reduction in Developing Countries. *WIDER Working Paper, Working Paper No. 2011/01*, 1-52. 08 05, 2021 tarihinde <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/54015/1/644542136.pdf> adresinden alındı
- Goff, M., & Singh, R. (2014). Does trade reduce poverty? A view from Africa. *Journal of African Trade*, 1(2014), 5-14.

- Güloğlu, B., & İvrendi, M. (2010). Output fluctuations: Transitory or permanent? The case of Latin America. *Applied Economics Letters*, 17(4), 381-386. doi: 10.1080/13504850701735880
- Inoue, T., & Hamori, S. (2012). How has financial deepening affected poverty reduction in India? Empirical analysis using state-level panel data. *Appl Financ Econ*, 22(5), 395-408.
- Khan, R., & Bashir, N. (2011). Trade Liberalization, Poverty and Inequality Nexus: A Case Study of India. *Asian Economic and Financial Review*, 1(3), 114-119.
- Khan, R., & Bashir, N. (2012). Trade, Poverty and Inequality Nexus: The Case of Pakistan. *World Applied Sciences Journal*, 18(5), 722-726. doi:10.5829/idosi.wasj.2012.18.05.1255
- Khan, Z., Hussain, M., Shahbaz, M., Yang, S., & Jiao, Z. (2020). Natural resource abundance, technological innovation, and human capital nexus with financial development: A case study of China. *Resources Policy*, 65(2020), 1-13. doi:https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2020.101585
- Kraay, A. (2006). When is growth pro-poor? Evidence from a panel of countries. *Journal of development Economics*, 80(2006), 198-227.
- Modelling trade liberalisation-poverty nexus for Ghana. (2017). *Munich Personal RePEc Archive*(MPRA Paper No. 76209), 1-12. 08 09, 2021 tarihinde <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/76209/> adresinden alındı
- Moluk, D., Kogid, M., Asid, R., & Lily, J. (2012). Is economic growth sufficient for poverty alleviation? Empirical evidence from Malaysia. *Cuadernos de economía*, 35, 26-32.
- Nguyen, H., Nguyen, C., & Nguyen, C. (2020). The effect of economic growth and urbanization on poverty reduction in Vietnam. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(7), 229-239. doi:10.13106/jafeb.2020.vol7.no7.229
- Onakoya, A., Johnson, B., & Ogundajo, G. (2019). Poverty and trade liberalization: empirical evidence from 21 Africa countries. *Economic Research-Ekonomska Istrazivanja*, 32(1), 635-656. doi:https://doi.org/10.1080/1331677X.2018.1561320
- Pesaran, M. (2006). Estimation and Inference in Large Heterogeneous Panels with A Multifactor Error Structure. *Econometrica*, 74(4), 967-1012.
- Pradhan, B., & Mahesh, M. (2014). Impact of trade openness on poverty : A panel data analysisi of a set of developing countries. *Economics Bulletin*, 34(4), 2208-2219.
- Rama, M. (2003). Globalization and Workers in Developing Countries. *World Bank Policy Research Working Paper*, 1-44. 08 01, 2021 tarihinde <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/19177/multi0page.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı
- Santos-Paulino, A. (2017). Estimating the impact of trade specialization and trade policy on poverty in developing countries. *The journal of international trade and Economic development*, 26(6), 693-711.
- Sehrawat, M., & Giri, A. (2018). The Impact of Financial Development, Economic Growth, income equality on poverty: evidence from India. *Empir Econ*, 1585-1602. doi:https://doi.org/10.1007/s00181-017-1321-7
- Shahbaz, M., Nasir, M., & Roubaud, D. (2018). Environmental degradation in France: The effects of FDI, financial development, and energy innovations. *Energy Economics*, 74(2018), 843-857. doi:https://doi.org/10.1016/j.eneco.2018.07.020
- Shahid, M., Shah, M., Parveen, F., & Kiani, A. (2017). Econometric Impact of Governance and Trade Liberalization on Poverty: A Case Study. *Pakistan Business Review*, Oct 2017, 545-559.

-
- Uddin, G., Shahbaz, M., Arouri, M., & Teulon, F. (2014). Financial development and poverty reduction nexus: A cointegration and causality analysis in Bangladesh. *Economic Modelling*(36), 405-412. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.econmod.2013.09.049
- Wikipedia. (2021, 07 15). Yeni Sanayileşen Ülkeler: https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_sanayile%C5%9Fen_%C3%BClkeler adresinden alındı
- Yameogo, C., & Omojolaibi, J. (2021). Trade liberalisation, economic growth and poverty level in sub-Saharan Africa (SSA). *Economic Research*, 34(1), 754-774. doi:https://doi.org/10.1080/1331677X.2020.1804428
- Yusuf, M., Malarvizhi, C., & Khin, A. (2013). Trade liberalization economic growth and poverty reduction in Nigeria. *International Journal of Business and Management*, 8(2), 42-48.
-